

Дробуш Ірина Вікторівна,
*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Національного університету "Острозька академія"*

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Жахливі людські жертви та руйнування українських міст та сіл, об'єктів критичної інфраструктури, спричинені військовою агресією з боку РФ, поставили під сумнів дієвість механізму колективної безпеки та стали серйозним викликом для усіх держав та народів, які мають стримати агресора, посприяти економічній стабілізації та зміцненню обороноздатності України.

В умовах воєнного стану критично важливими є ефективність та злагодженість дій усіх органів публічної влади, а також належне та безперервне функціонування органів місцевого самоврядування, які на рівні громади вживатимуть заходи національного спротиву, надаватимуть гуманітарну допомогу як її мешканцям (у т. ч. й вимушено переміщеним особам), так і деокупованим/окупованим громадам інших регіонів.

Водночас існують різні погляди на необхідність існування місцевого самоврядування в умовах війни. Зокрема в Рекомендаціях щодо припинення повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану йдеться про припинення повноважень районних і обласних рад на усій території України у зв'язку з утворенням відповідних військових адміністрацій. Це важливо зробити для унеможливлення використання ворогом цих рад чи окремих депутатів для проведення їхніх псевдозасідань чи в інший спосіб здійснення підривної діяльності. Щодо утворення військових адміністрацій на рівні громад (села, селища та міста), то тут військові адміністрації не повинні, а можуть утворюватися (частина третя ст. 4 Закону України "Про правовий режим воєнного стану"). У разі утворення військової адміністрації в громаді (чи

населеному пункті) повноваження відповідних органів місцевого самоврядування припиняються. Вся влада в громаді переходить до військової адміністрації з дня її утворення. Місцеве самоврядування відновить роботу тільки після проведення нових виборів по завершенні воєнного стану. Військовому командуванню України треба розглянути можливість оперативного та доволі масштабного утворення військових адміністрацій на рівні громад і населених пунктів для забезпечення координованості оборони держави в умовах воєнного стану. Це особливо важливо в громадах, які вже зараз живуть в умовах військових дій/окупації/блокади/оточення території громади чи загрози таких дій. В цих громадах треба утворювати військову адміністрації невідкладно, а також приймати такі ж рішення щодо усіх громад у межах відповідного району чи навіть області [1]. Такі пропозиції зумовлені побоюваннями щодо колабораціонізму, оскільки колаборантами є представники місцевого самоврядування, зокрема мер Куп'янська на Харківщині, в Мелітополі місцева депутатка оголосила себе мером і співпрацює з окупантами. Водночас маємо й інші приклади дієвої взаємодії місцевої влади з військовими адміністраціями, зокрема Харківська та Сумська обласні ради звернулися до країн-членів НАТО закрити небо над Україною, Херсонська обласна рада відкинула пропозиції окупанта про створення ХНР і референдум з цього питання, міський голова Харкова І. Терехов відмовився здати місто ворогу, міського голову Мелітополя І. Федорова викрали і безуспішно намагалися схилити на бік окупанта, і таких прикладів чимало.

Маємо законодавчу практику створення військової адміністрації на рівні громади. Указом Президента України від 18 квітня 2022 року утворено Народицьку селищну військову адміністрацію Коростенського району Житомирської області [2].

Залежно від реального стану ситуації (окупація, деокупація, території, де ведуться бойові дії) органи місцевого самоврядування виконують функції зі забезпечення належної реалізації правового статусу особи-члена територіальної громади та вимушено переміщених осіб, оборонну функцію, функції, спрямовані на збереження життя та здоров'я членів територіальних громад, їх евакуація на

підконтрольну територію України, відновлення інфраструктури територіальної громади після деокупації території, налагодження логістики гуманітарної допомоги громадам, які її потребують.

Варто наголосити на важливості заходів, які організовують та здійснюють з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України. Відповідно до ст. 14 Закону України “Про основи національного спротиву” органи місцевого самоврядування: беруть участь у підготовці та виконанні завдань національного спротиву в мирний час та в особливий період; 2) забезпечують у межах відповідних видатків місцевих бюджетів належне фінансування заходів територіальної оборони місцевого значення; 3) сприяють створенню добровольчих формувань територіальних громад; 4) забезпечують життєдіяльність населення і функціонування об’єктів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці; 5) сприяють популяризації участі в заходах національного спротиву.

Аналогічними є й повноваження сільських, селищних, міських голів, які сприяють підготовці територіальної громади та відповідної території до національного спротиву; взаємодіють з питань територіальної оборони з органами державної влади, органами управління, сили і засоби яких залучають до виконання завдань територіальної оборони у відповідній адміністративно-територіальній одиниці; сприяють створенню добровольчих формувань територіальних громад та реалізації заходів національного спротиву [3].

Особливо актуальною є потреба в оперативному прийнятті рішень, які безпосередньо впливають як на життєздатність територіальної громади (її спроможність якісно опрацьовувати виклики воєнного часу), так і обороноздатність та безпеку територіальних громад і держави на тлі повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України.

Отже, існує потреба у прискоренні прийняття управлінських рішень в умовах війни, забезпечення безперервності функціону-

вання органів публічної влади, в тому числі комунального сектору економіки на усіх рівнях.

Саме з цією метою Верховна Рада прийняла Закон “Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану” [4].

Розширено повноваження голів громад. У період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для вживання заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення щодо: 1) передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану; 2) створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ, залучення фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги; 3) боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями; 4) поводження з небезпечними відходами.

Договори, укладені під час дії воєнного стану сільським, селищним, міським головою від імені ради з питань, визначених частинами четвертою і п'ятою ст. 9 (якщо вони належать до виключної компетенції сільської, селищної, міської ради), не потребують затвердження відповідною сільською, селищною, міською радою, якщо строк дії таких договорів не перевищує один рік з дня припинення чи скасування воєнного стану. У разі якщо строк дії таких договорів перевищує один рік з дня припинення чи скасування воєнного стану, сільська, селищна, міська рада протягом 30 днів від дня припинення чи скасування воєнного стану приймає рішення про затвердження таких договорів та строк їх дії.

У разі наявності фактів порушення сільським, селищним, міським головою відповідної територіальної громади під час реалізації повноважень, передбачених частинами четвертою і п'ятою ст. 9 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, Конституції чи законів України начальник обласної військової адміністрації за

погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України порушує перед Президентом України питання про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів).

Таким способом, законодавчо регламентований статус органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану сприяє зміцненню обороноздатності держави, допомагає ефективно реагувати на глобальні виклики сьогодення та реалізувати права людини в громадах з огляду на конкретну військову ситуацію.

Список використаних джерел

1. Рекомендації щодо припинення повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану: НУ "КМА". URL : <http://www.slideshare.net/CentrePravo>
2. Про утворення військової адміністрації : Указ Президента України № 260/2022 від 18 квітня 2022 р. URL : <http://www.president.gov.ua/documents/2602022-42197>
3. Про основи національного спротиву : Закон України від 16 липня 2021 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2021. № 41. Ст. 339.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12 травня 2022р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>